

ПУКОВНИК ДР БОЖИДАР ФОРЦА,
НАЧЕЛНИК УПРАВЕ ЗА ПЛАНИРАЊЕ
И РАЗВОЈ

УСПОСТАВЉАЊЕ ПРАВИЛА

Ових дана су у току обимни и темељни разговори наше управе и управа ГШ и МО које су на било који начин укључене у процес опремања и ремонта. Циљ нам је заједнички – да утврдимо најпогоднији метод у планирању, праћењу, реализације и анализи опремања и ремонта у систему одбране. Предуслови за успех јесу знање, воља и подршка. Знања имамо, воље не недостаје. Треба нам већа подршка. Синергија је основни начин за остварење циља – истиче наш саговорник.

Од 15. децембра Управа за развој је преименована и преформирана у Управу за планирање и развој (Ј-5) и на тај начин је постала носилац најважнијих функција у Генералштабу. У њеној надлежности су планирање одбране, мобилизација, организација, опремање и ремонт. А од првог дана формирања на челу те управе је пуковник др Божидар Форца, који је био заменик начелника претходне Управе за развој и дугогодишњи предавач у Школи националне одбране. Његово презиме је познато и нашим читаоцима, јер је аутор бројних аналитичких чланака објављених у војним часописима. Овом приликом разговарали смо о развоју и опремању Војске средствима НВО и проблемима који у тој области постоје.

Молимо Вас да појасните ко је све укључен у процес опремања Војске и каква разлика постоји између управе коју Ви водите и Управе за одбрамбене технологије у Министарству одбране?

– Управа за планирање и развој је носилац планирања, опремања и ремонта за систем одбране и носилац планирања научноистраживачког рада из области научноистраживачке делатности (НИД) система одбране, али само за Војску. А када је у питању систем одбране, носилац планирања НИД је Управа за стратегијско планирање МО. Дакле, тежиште нашег рада је планирање опремања или ремонта, али нижег нивоа ремонта. За генерални ремонт средстава НВО надлежна је Управа за одбрамбене технологије Сектора за материјалне ресурсе МО. У читавом процесу носиоци задатака су, поред наведених, Управа за снабдевање, која склапа уговоре, Управа за буџет и финансије, која детерминисе финансијска средства, и поједине управе Генералштаба, као што су J-2 – Управа за обавештајно-безбедносне послове, Управа логистике и Управа за телекомуникације и информатику.

Сви заједно морали бисмо да у том процесу "играмо" по истим правилима игре. У том смислу је Управа за планирање и развој покренула широку акцију с циљем да се изнађе јединствен метод доласка до тога како ћемо на исти начин, а свако у складу са својим надлежностима, планирати, а потом и реализовати планове.

Разговоре смо најпре почели са Управом за одбрамбене технологије, тачније Војнотехничким институтом, јер наше две управе највише раде на реализацији задатака развоја. Следе разговори са Управом за снабдевање, Сектором за материјалне ресурсе МО, Управом за буџет и финансије и осталим управама Генералштаба. Када се ти разговори заврше урадићемо студију, нови алгоритам опремања и научноистраживачког рада у Војсци, и она ће бити представљена на Главном војнотехничком савету крајем априла. Циљ нам је заједнички – утврдити најпогоднији метод у планирању, праћењу реализације и анализи опремања и ремонта у систему одбране. Знање, воља и подршка јесу основни предуслов за успех. Знања имамо, воље не недостаје. Треба нам само већа подршка. Синергија је основни начин за остварење циља.

Често се помиње Стратегијски преглед одбране, али он још није усвојен, па је неизвесно и приоритетно опремање Војске средствима која су предвиђена. Који ће пројекти сигурно опстати када се тај документ усвоји?

– Реформски процес система одбране и Војске Србије спроводи се у три компатибилне сфере: стратешко-доктринарној, правно-нормативној и организацијско-функционалној. Стратегијски преглед одбране је (из стратешко-доктринарне сфере), као један од најзначајнијих докумената дугорочног планирања развоја система одбране (а у оквиру њега су и развој, опремање и модернизација Војске) утврђен у форми нацрта и усглашен на Колегијуму начелника Генералштаба и Колегијуму министра одбране. То је јавни документ. Дакле, ми се не двоумимо о приоритетима у опремању Војске. Лично сматрам да ће, када Народна скупштина Републике Србије усвоји тај документ, остати пројекти који су утврђени у њему. Са друге стране, Стратегијски преглед одбране је основа за дугорочно и средњорочно планирање, које се реализује у *Плану развоја система одбране*. Тај план обухвата и пројекат опремања, а компатибилан је са *Стратегијским прегледом одбране*.

НА РАВНЕ ЧАСТИ

У оквиру предложеног Плана научноистраживачке делатности за 2007. годину за систем одбране, од укупног износа од око 45 милиона динара, удео планираних финансијских средстава која су предвиђена за реализацију истраживачких и развојних задатака из области техничких наука је око 88 одсто, за медицинске науке 6,5 одсто, а за области општевојних наука око 5,5 одсто. Такав удео појединих научних области представља уравнотежен однос исказаних потреба и захтева носилаца планираних задатака и активности, с једне, и могућности које су лимитиране ограниченим финансијским средствима по том расходу, са друге стране.

ОПСТАНАК ОДБРАМБЕНЕ ИНДУСТРИЈЕ

– Где год смо били у иностранству сви су нам рекли: *Немојте изгубити наменску индустрију. Ми који смо то урадили, лоше смо урадили, и тешко можемо да је вратимо. Држите то што имате, а оно што мислите да је рентабилно и што доноси продукт немојте ни по коју цену разбијати*. Добро је да знамо за њихове грешке, посртања, како их не бисмо правили на свом путу.

На колика финансијска средства се рачуна када је реч о опремању и колико је то у постоцима, ако се посматра војни буџет?

– Буџет за одбрану директно зависи од реалне стопе раста бруто друштвеног производа (БДП) и начина расподеле државног буџета. Крајем претходне године добили смо обећања да ће се за финансирање одбране издвајати 2,4 одсто БДП. Познато је да се буџет расподељује на три основе – персонал, оперативни трошкови и инвестиције. Међутим, позната је и диспропорција у расподели буџета одбране, поготово дела који се додељује Војсци. Највећи део средстава, близу 80 одсто, одлази на издатке за активни персонал и војне пензије. У овом тренутку, издвајања из буџета су око седам одсто за капиталне инвестиције, а у тој сфери је и опремање Војске.

Занимљив је и податак да смо од 2000. до 2003. године имали повољнији однос, и тада су се издвајања за инвестиције кретала и до 17 одсто из буџета. Након тога наступио је пад. Иначе, несразмера расподеле буџета евидентна је и код развијенијих и земаља из окружења. У наведеној структури трошкова, погодним се сматра однос 50:30:20, чему би и ми, дугорочно посматрано, требало да тежимо.

У опредељењима *Стратегијског прегледа одбране* пошло се од тога да ће БДП расти по стопи од око пет одсто годишње и, уз смањење величине Војске, а тиме и средстава којима располаже, смањења општих трошкова (напуштање објеката, касарни и гарнизона), а и оптималног решења војно-пензионог фонда, требало би да се повећава износ за опремање и ремонт. Реално посматрано, до 2010. тај постотак би требало да нарасте на око 12 одсто од буџета. То, пак, није довољно за веће инвестиције у опремању Војске – набавку великих и скупих система. Зато је, у *Стратегијском прегледу одбране*, пројектовано да се те набавке реализују после 2010. године.

Са друге стране, *Планом развоја система одбране до 2010. године*, пројектовано је да се опремању да већи значај, а финансирало би се из буџета и средстава *Мастер плана* и *Националног инвестиционог плана*. На тај начин су обезбеђена средства за ремонт авиона МиГ-29 у 2007. години.

Треба имати на уму и чињеницу да искуства других земаља казују да се велики пројекти одбране, од државног значаја, најчешће финансирају кредитирањем, а многе земље улазе у кооперације са другим државама. Пример је Немачка. Осамдесет одсто њене одбрамбене индустрије почива на кооперацијама са другим земаљама. Ако то ради Немачка, која је богата земља, то би морали да раде и наши. И вероватно ће тако и бити. Али то је ствар Министарства одбране.

Сви се надају да ће улазак у Партнерство за мир отворити и друге могућности, нова партнерства, улагања?

– Улазак у Партнерство није наша обавеза, и то смо често понављали, али улазак у ту групу отвара могућности. У Београду је одржана седница са тимом SEEC - South East Clearing House, који нуди помоћ, а ту су и DRG – Радна група НАТО–Србија и *радни столови* који праве одређене програме. Све су то изгледи који се нуде, али само Партнерство нас не обавезује да се престројавамо, нити некога да нам помаже. Али пружа

могућности, боље могућности него кад нисте партнери.

Шта ће бити са пројектима који се због познате материјалне ситуације у Војсци и наменској индустрији развијају више година?

– При изради Плана научноистраживачког рада у Војсци Србије разматрани су многобројни аспекти који утичу на опредељење да ли ће неки развојни задатак или пројект модернизације остати и даље у том плану. Ти чиниоци, пре свега, јесу категорија приоритета конкретног задатка, потребна финансијска средства за завршетак и, наравно, извесност реализације, у складу са захтевима дефинисаним програмским документима развоја.

Приоритетни задаци развоја и модернизације средстава НВО јасно су дефинисани у *Нацрту Стратегијског прегледа одбране и Министарском упутству за текућу годину*. При изради образложења за конкретне задатке води се рачуна и о томе да ли ће пројекти који су већ дуго у фази развоја, када буду уведени у оперативну употребу, бити перспективна средства НВО.

После селективних захвата у плановима НИР остали су само задаци чија ће реализација довести до покретања опремања перспективним средствима, као што су противоклопни ракетни систем *бумбар*, средства у пројекту *Модел опремања војника пешадије*, и друга, а задаци за које је процењено да се не могу завршити у складу са очекиваним ефектима искључени су из планова НИД.

Модел опремања војника пешадинца јесте пројекат који се развија од 1999. године. Од средстава НВО којима ће бити опремљен наш војник, најзначајнија је пушка М21. Иако је усвојена у наоружање, још се није појавила у нашим јединицама, а продаје се по свету. Како то објашњава?

– У оквиру пројектног задатка *Модел опремања војника пешадије* развијају се четири подсистема. Први је подсистем наоружања; њиме је предвиђено да се развије аутоматска пушка 5,56 mm и фамилија муниције 5,56 mm за то оружје, потцевни бацач граната 40 mm и фамилија муниције 40 mm. Предвиђено је и да се у оквиру подсистема за управљање ватром, поред осталих средстава, а за потребе нове пушке М21, развију оптички и пасивни нишан, ласерски обележавач циља и ласерски мерач даљине. То је разлог због кога подсистем наоружања није једини, већ

ПРИОРИТЕТИ

– Ми смо се определили да наш ваздушни простор чувамо сами. Зато ћемо ремотовати *мигове 29*, потом долазе средства ваздушног осматрања и јављања и друга која улазе у тај систем, на пример, радари. То ће бити приоритет у опремању до 2010. године.

ИЗВОДЉИВО, ПРИХВАТЉИВО И ПОГОДНО

– У сваком процесу, приликом одлучивања, а у складу са утврђеним критеријумима, постоје изводљива, прихватљива и погодна решења. Изводљива решења су она која могу да буду примењена са расположивим ресурсима. Прихватљива су она вредна цене или ризика укљученог у њихову примену, а погодна – стварно решавају проблем. У пракси ми треба да тежимо ка најпогоднијим решењима!

составни део читавог система модела опремања, и уско је зависан од динамике развоја осталих подсистема.

Квалитет пушке М21 испитује ТОЦ, а наши захтеви би могли да се сврстају у две групе: захтеви квалитета у складу са постојећим стандардима и законском регулативом, и тактичко-технички захтеви које средство треба да испуни. Када је реч о захтевима квалитета, могу да кажем да смо у целини задовољни и да су то доказали и резултати испитивања у Техничком опитном центру. Хтео бих да истакнем да су наши стандарди заиста врло ригорозни и захтевају врхунски квалитет у свим фазама израде средства. Уосталом, потврда за то јесте и велико занимање других земаља.

Када је реч о тактичко-техничким захтевима они су постављени високо – у врх светских стандарда. Од нове пушке тражи се да дејствује брзо, ефикасно у свим метеоролошким и климатским условима, те да у условима ограничене ви-

дљивости, а посебно ноћу, обезбеди могућност дејства, уз висок степен ефикасности. Све то обезбеђује управо подсистем за управљање ватром. И то је разлог што наша пушка још није завршила све фазе испитивања. Сада смо у последњој и најсложенијој фази – интеграције два поменута подсистема. А одговор на питање зашто се пушка продаје другим земљама није у надлежности Управе за планирање и развој.

Каква је судбина најављиваног пројекта ласта 95?

– Војска Србије, тачније Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана има потребу за набавком одговарајућег авиона за почетну и основну летачку обуку. На основу анализа тактичко-техничких захтева, стања конструкторских и производних капацитета домаће ваздухопловне индустрије и економске рационалности, производња домаћег авиона за почетну обуку *ласта 95* почела је 1994. године. Међутим, каснило се са производњом два прототипа у фабрици *Утва АИ* Панчево. Производња је настављена нормалним темпом тек у другој половини 2006, када су обезбеђена потребна финансијска средства. До сада су произведени сви елементи конструкције за два прототипа, а у наредном периоду тежиште активности биће на набавци и уградњи опреме, а затим и на завршној монтажи авиона.

Велики проблем, од кога зависи судбина овог пројекта, а који није у надлежности Управе за планирање и развој ГШ ВС, јесте нерешени статус фабрике *Утва АИ* Панчево, која би требало да реализује серијску производњу авиона. Наша управа је, у оквиру своје надлежности, иницирала решавање наведеног проблема у Министарству одбране, односно Влади Републике Србије, у чијој надлежности се налази фабрика *Утва* Панчево. Од начина решавања статуса фабрике зависиће и судбина пројекта *ласта*. Уколико не буде услова за реализацију серијске производње, Управа за планирање и развој покренуће процедуру набавке одговарајућег авиона за почетну и основну обуку.

О новом Правилнику о опремању Војске средствима НВО, важном документу од кога зависи постављање коректних "правила игре" за све који развијају средства НВО или их купују, дуго се прича. Када ће бити усвојен?

– Правилник је само један у низу системских докумената који регулишу сферу опремања и развоја средствима НВО. Са друге стране, Војска се увек ослања на важећу регулативу и одређени прописи увек постоје, па и *Правилник о опремању*. Онај који се сада користи превазиђен је у већем делу и не одговара новој организацији Министарства одбране, Генералштаба и Војске Србије.

На изради новог *Правилника о опремању Војске Србије НВО у миру* ради стручни тим (Радни сто бр. 12 групе Србија–НАТО за реформу одбране), састављен од компетентних стручњака за ту област из свих структура система одбране. Предлог *Правилника* разматран је три пута у свим организацијским јединицама МО и ГШ, потом и у командама оперативних састава. Коначни предлог израђен је у јануару и стављен у процедуру усвајања. *Правилник* је разматран и на седници Главног војнотехничког савета, где је закључено да је квалитетан, да обезбеђује знатна побољшања у односу на постојећи и да је прилагођен новој организацијској структури МО и Војске Србије. Дакле, прилагођен је новим условима развоја, производње и промета средстава НВО, са јасно разрађеним надлежностима и процедурама у процесу опремања.

Токм априла дорадићемо тај документ и припремити министарство одбране да га прописе. Тренутно постоји проблем правне природе који онемогућава прописивање овог правилника, а то је да Министарство одбране није обухваћено постојећим *Законом о министарствима Владе Србије*. Очекујемо да ће се и тај проблем решити ускоро и да неће бити сметњи за доношење новог *Правилника*.

Остаје ли и даље обавеза да се сва средства НВО из увоза испитују код нас пре увођења у наоружање наше војске?

– Опремање наше Војске средствима НВО из увоза је и до сада била једна од варијаната, утврђена важећим *Правилником о опремању Војске средствима НВО у миру* и програмским докумен-

тима који дефинишу начин и динамику опремања. Према важећој процедури опремања, након набавке узорака са страног тржишта спроводе се такозвана верификациона испитивања, и у зависности од добијених резултата средстава се уводе у опрему наше војске. Динамика опремања се дефинише посебним програмом реализације опремања, који се израђује по увођењу средстава у оперативну употребу Војске.

Према предлогу новог *Правилника о опремању* за средства из увоза, која поседују валидне сертификате (испитана у овлашћеним институцијама и према признатој методологији у систему *захтев–метода провере–испуњење захтева*), предвиђен је такозвани скраћени поступак верификације. На основу добијених сертификата и атеста, као показатеља квалитативних одлика средстава, Технички опитни центар, као овлашћена институција за проверу квалитета, израђује извештај, са препоруком носиоцу задатка о томе да ли је средство испунило декларисане и постављене захтеве. У тим случајевима су, поред верификације функционалних и безбедносних одлика, опредељујући фактори у одлуци о набавци испитиваног средства компатибилност са осталим средствима наше војске и прилагођавање уређеном систему Интегралног техничког обезбеђења.

Да ли ће наша одбрамбена индустрија, ремонтни заводи и ВТИ моћи да задовоље све ваше захтеве у процесу опремања?

– Стање капацитета домаће одбрамбене индустрије, ремонтних завода и Војнотехничког института има велики значај за опремање Војске одговарајућим средствима НВО. Чињеница је да је рад свих наведених капацитета оптерећен и отежан низом комплексних проблема наслеђених из претходних година, чије се оптимално решење тражи у процесу реформе система одбране.

Управа за планирање и развој, у процесу опремања, односно у току израде програмских докумената (тактичка студија, претходна анализа и програм реализације), велики значај поклања анализи стања поменутих капацитета и процени могућности за реализацију развоја, производње и ремонта средстава НВО. Наведена анализа је, поред анализе економске рационалности, кључни критеријум приликом одлучивања о избору модела (варијанте) опремања. Уколико се процени да домаћи производни и ремонтни капацитети нису у стању да опреме ВС одговарајућим средствима НВО, Управа за планирање и развој предложиће примену другог модела опремања, који у датим условима представља погодно решење. Битно је да се оствари основни циљ, а то је да се Војсци на време обезбеде потребна средства НВО, која ће степен способности за извршавање њених мисија и задатака одржати или подићи на потребни ниво.

Има ли Управа J-5, као колективни тактички носилац програма развоја и опремања Војске, довољно стручног кадра, способног да прати светске токове развоја средстава НВО?

– Управа за планирање и развој је надлежност колективног тактичког носиоца, како рекосте, преузела 2005. године, када је и формирана. Међутим, у систему праћења и предвиђања развоја средстава НВО није само Управа задужена за тај посао. Ту су, пре свих, оперативне команде, научноистраживачке и развојне установе – институти, катедре Војне академије и друге управе ГШ и Сектора за материјалне ресурсе МО. Управа је стручни орган начелника Генералштаба и носилац планирања за систем одбране, а наведеним пословима бави се један њен део. Официри који чине тај део Управе су на тим пословима већ трећу годину. Неки су на школовању у иностранству, појединци су завршили усавршавање у иностранству, сви говоре неки од светских језика, а у раду користе информациону технологију са сертификатом ECDL. Већи део је завршио Командно-штабно, а мањи и Генералштабно усавршавање. Испод нивоа командно-штабног усавршавања нема официра у том делу Управе. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Даримир БАНДА